

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä tehdyn strategisen kumppanuussopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä lokakuussa 2016 allekirjoitetun strategisen kumppanuussopimuksen sekä lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Kanadan kanssa tehty strateginen kumppanuussopimus on luonteeltaan sekasopimus, joka sisältää sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Sopimus muodostaa pohjan kaikille alakohtaisille sopimuksille ja luo Euroopan unionin ja Kanadan suhteille vakaan oikeudellisen pohjan, jota ei tähän mennessä ole ollut.

Sopimus on laaja-alainen yhteistyösopimus, joka sisältää määrittelyt yhteistyön sekä vuoropuhelun muodoista. Sopimuksessa käsitellään useita sektoreita suhteellisen yleisellä tasolla. Sopimus heijastelee Euroopan unionin ja Kanadan yhteisiä arvoja ja siinä sovitaan yhteistyöstä muun muassa kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, ihmisoikeuksien edistämistä, kestävästä kehitystä, oikeudellista yhteistyötä ja poliittista vuoropuhelua koskien. Sopimus sisältää myös Euroopan unionin ulkopoliittikan kannalta keskeisiä velvoitteita, muun muassa yleiset sitoumukset ihmisoikeuksista, demokratian periaatteista ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisesta, joukkotuhohaseiden leviämisen estämisestä ja terrorismin torjunnasta.

Sopimus on tarkoitettu tulemaan voimaan sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona jälkimmäinen osapuoli on ilmoittanut toiselle osapuolelle sopimuksen hyväksymistä koskevien kansallisten menettelyjen loppuunsaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kun sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.
1 JOHDANTO	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.
2 NYKYTILA	5
2.1 Euroopan unionin ja Kanadan väliset sopimus- ja kauppasuhteet.....	5
2.2 Suomen ja Kanadan väliset sopimus- ja kauppasuhteet.....	5
2.3 Nykytilan arviointi	5
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	6
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	6
4.1 Taloudelliset vaikutukset	6
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	7
4.3 Ympäristövaikutukset	7
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	7
5 ASIAN VALMISTELU	7
5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa	7
5.2 Asian kansallinen valmistelu	8
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	9
1 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSÄÄDÄNTÖÖN.....	9
2 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	15
3 VOIMAANTULO	15
4 EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS	16
4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus.....	16
4.2 Käsitteilyjärjestys	18
LAKIEHDOTUS	19

HE 90/2017 vp

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä tehdyn strategisen kumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	19
SOPIMUSTEKSTI	20

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan unionin (EU) neuvosto valtuutti komission 8. päivänä joulukuuta 2010 neuvottelemaan strategisen kumppanuussopimuksen (Strategic Partnership Agreement, SPA) aikaansaamisesta Kanadan kanssa. Aluksi sopimusta neuvoteltiin puitesopimuksen nimellä. Sopimuksen neuvottelemineen oli ajankohtaista, sillä yhteistyön perustana toiminut puitesopimus taloudellisesta yhteistyöstä vuodelta 1976 ei enää vastannut yhteistyötarpeisiin. Vuodesta 1976 lähtien EU ja Kanada ovat solmineet useita sektorikohtaisia sopimuksia, mutta yksittäistä, laaja-alaista ja sitovaa sopimusta yhteistyöstä ei ole ollut olemassa.

Kanadan kanssa tehty strateginen kumppanuussopimus on laaja-alainen sekasopimus, jossa osapuolina ovat sekä EU että sen jäsenvaltiot. Sopimus tehostaa merkittävästi EU:n ja Kanadan välistä yhteistyötä eri sektoreilla ja mahdollistaa yhä laajemman vuoropuhelun Kanadan kanssa. Sopimus heijastelee EU:n ja Kanadan yhteisiä arvoja ja sen tavoitteena on vahvistaa kumppanuutta useilla politiikan aloilla, joihin kuuluvat muun muassa ihmisoikeudet ja perusvapaudet, demokratia, kansainvälinen rauha ja turvallisuus, tehokas monenkeskisyys ja kestävä kehitys. Sopimus vahvistaa poliittista vuoropuhelua ja sillä perustetaan ministeritason sekakomitea sekä strategisen suhteen kehittymistä seuraava yhteistyösekkomitea. Sopimus vahvistaa osapuolten yhteistyötä niin kahdensivuisesti kuin monenkeskisillä foorumeilla. Sopimus ei ole kauppasopimus, mutta se sisältää myös kaupallista yhteistyötä koskevan osion. Kumppanuussopimuksella pyritään edistämään myös henkilötason yhteyksiä EU:n ja Kanadan välillä. Sopimus vastaa keskeiseltä sisällöltään pitkälti EU:n aiemmin tekemiä puitesopimuksia.

Rinnakkain kumppanuussopimuksen kanssa neuvotteluja käytiin EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisestä laaja-alaisesta talous- ja kauppasopimuksesta (Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA), jonka kanssa strateginen kumppanuussopimus muodostaa institutionaalisen kokonaisuuden.

Kumppanuussopimus sisältää poliittiset vakiolausekkeet, jotka koskevat ihmisoikeuksia, joukkotuhousoseiden leviämisen estämistä, pienaseita ja kevyitä aseita, kansainvälistä rikostuomioistuinta ja terrorismin torjuntaa. Demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä joukkotuhousoseiden leviämisen estämiseen liittyvien kansainvälisten velvoitteiden noudattaminen ovat sopimuksen oleellisia osia (essential element). Sopimuksen olennaisien osien rikkominen tulkitaan erityisen kiireelliseksi tapaukseksi, joka mahdollistaa viime kädessä sopimuksen soveltamisen keskeyttämisen.

Kanadan kanssa tehdyn sopimuksen voidaan arvioida vahvistavan EU:n ja Kanadan välistä vuorovaikutusta ja konkreettista yhteistyötä useilla osa-alueilla. Sopimus vahvistaa EU:n painoarvoa Kanadassa.

2 Nykytila

2.1 Euroopan unionin ja Kanadan väliset sopimus- ja kauppasuhteet

EU:n ja Kanadan suhteita virallistettiin taloudellisella yhteistyösopimuksella vuonna 1976 (Framework Agreement for commercial and economic cooperation between the European Communities and Canada, EU tuolloin Euroopan talousyhteisö). Vuoden 1990 julistus transatlanttisista suhteista (Declaration on Transatlantic Relations), vuoden 1996 poliittinen julistus (Joint Political Declaration and Action Plan) ja vuoden 2004 kumppanuusagenda (EU–Canada Partnership Agenda) päivittivät yhteistyön sisältöä. Uusi strateginen kumppanuussopimus korvaa edellä mainitun taloudellisen yhteistyösopimuksen. Rinnakkain kumppanuussopimuksen kanssa neuvotteluja käytiin EU:n ja Kanadan välisestä laaja-alaisesta talous- ja kauppasopimuksesta, joka allekirjoitettiin myös lokakuussa 2016.

Ennen kumppanuussopimuksen neuvottelemista EU ja Kanada ovat neuvotelleet lukuisia eri sektoreiden yhteistyösopimuksia. Aiemmat sopimukset ovat koskeneet muun muassa kriisinhallintaa, koulutusta, siviili-ilmailua ja tiedealan yhteistyötä.

Kanadan kaupallinen merkitys EU:lle on huomattava. Kanada on EU:n kymmenenneksi suurin kauppakumppani ja EU:n viennin arvo Kanadaan vuonna 2016 oli 35 miljardia euroa. EU on Kanadan toiseksi suurin kauppakumppani ja Kanadan viennin arvo EU:n alueelle vuonna 2016 oli 29 miljardia euroa. Strateginen kumppanuussopimus yhdessä laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen kanssa luo puitteita tiiviimpien taloudellisten ja poliittisten suhteiden kehittymiselle.

2.2 Suomen ja Kanadan väliset sopimus- ja kauppasuhteet

Suomen ja Kanadan välillä on voimassa useita sopimuksia, muun muassa sopimus tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi (SopS 1-2/2007), elokuva- ja televisioalan yhteistuotantosopimus (SopS 24/1999), sopimus Suomen ja Kanadan alueiden välisestä ja niiden kautta edelleen tapahtuvasta lentoliikenteestä (SopS 16/1992), virkamiesten perheenjäsenten työskentelyä koskeva sopimus (SopS 12/1989) ja rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeva sopimus (SopS 6/1985).

Suomen viennin arvo Kanadaan vuonna 2016 oli 401 miljoonaa euroa ja tuonti Kanadasta Suomeen 437 miljoonaa euroa.

2.3 Nykytilan arviointi

EU:n ja Kanadan jakamat arvot kuten sitoutuminen demokratiaan ja perusoikeuksiin, ihmisoikeuksien puolustaminen, vapaakauppa ja monenkeskisyyden korostaminen toimivat yhteistyön perustana. Kanada on EU:n läheinen kumppani niin kahdenvälisesti kuin kansainvälisillä areenoilla. EU:n ja Kanadan suhteita virallistettiin vuonna 1976, jolloin tehtiin puitesopimus taloudellisesta yhteistyöstä. Suhde on kehittynyt kaupallis-taloudellisesta suhteesta strategisempaan ja kattavampaan suuntaan, mitä uusi kumppanuussopimus heijastelee. Sopimus heijastelee myös Euroopan integraatiossa taloudellisen yhteistyösopimuksen tekemisen jälkeen tapahtunutta kehitystä. Kumppanuussopimus yhdessä laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuk-

sen kanssa jatkaa luontevalla tavalla EU:n ja Kanadan tiivistä, yhteisiin arvoihin pohjautuvaa suhdetta ja avaa siinä uuden aktiivisen vaiheen.

EU ja Kanada ovat tehneet tiivistä yhteistyötä kansainvälisiin haasteisiin kuten ilmastonmuutokseen, ihmisoikeuksien edistämiseen ja konflikteihin vastaamisessa. Kanada on osallistunut unionin kriisinhallintaoperaatioihin ja vaalitarkkailumissioihin. EU ja Kanada ovat käyneet sektorikohtaista vuoropuhelua useilla osa-alueilla kuten energiasta, ympäristöstä ja turvallisuudesta. EU:n ja Kanadan suhteet ovat tiiviit tieteen, tutkimuksen ja kulttuurin aloilla. Euro-parlamentaarikot ja kanadalaisparlamentaarikot tapaavat säännöllisesti. Kumppanuussopimuksen odotetaan luovan aikaisempaa kattavammat edellytykset osapuolten välisen yhteistyön lisäämiselle näiden kysymysten lisäksi useilla muilla osa-alueilla.

Kanada tukee kumppanuussopimusta ja arvioi sen parantavan yhteistyön edellytyksiä EU:n ja jäsenmaiden kanssa. Kanada on sitoutunut syventämään EU:n kanssa tehtävää yhteistyötä laaja-alaisesti ja arvioi sopimuksen parantavan yhteistyön edellytyksiä muun muassa ympäristökysymyksissä, kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta koskevissa kysymyksissä, siirtolaisuudessa ja terrorismin vastaisessa toiminnassa.

Sopimus luo pohjan myös Suomen ja Kanadan välisen yhteistyön laajentamiselle.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Kanadan kanssa tehty strateginen kumppanuussopimus kattaa laajan skaalan eri yhteistyösektoreita ja sillä pyritään kehittämään yhteistyötä useilla alueilla. Sopimuksen määräykset kattavat yhteistyötä liittyen muun muassa ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin, demokratiaan ja oikeusvaltioperiaatteeseen, kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen sekä tehokkaaseen monenkeskisyyteen, talouskehitykseen ja kestäväan kehitykseen, sekä oikeuteen, vapauteen ja turvallisuuteen.

Sopimus määrää vuosittain tai yhteisesti sovittuina ajankohtina kokoontuvan, molempien osapuolten ministeritason sekakomitean ja korkean virkamiestason yhteistyösekkakomitean perustamisesta. Yhteistyösekkakomitean alaisuuteen perustetaan alakomiteoita avustamaan yhteistyösekkakomitean tehtävien hoidossa.

Esityksen tavoitteena on hankkia eduskunnan hyväksyminen sopimukselle. Esitys sisältää myös ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Sopimuksella ei ole suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Sopimuksen tavoitteena on tiivistää EU:n ja Kanadan välisiä poliittisia suhteita ja syventää yhteistyötä usealla eri osa-alueella.

Sopimus ei pääasiassa kata kaupallistaloudellista yhteistyötä, vaan tästä sovitaan CETA -sopimuksen puitteissa. Sopimuksella voi kuitenkin olla myönteisiä epäsuoria taloudellisia vaikutuksia yhteistyön tiivistymisen johdosta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sopimuksella ei ole suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Sopimuksella perustettavista sekakomitean ja yhteistyösekkakomitean kokouksista johtuvat tehtävät voidaan hoitaa tavanomaisen käytännön edellyttämällä tavalla nykyisellä henkilöstöllä.

4.3 Ympäristövaikutukset

Sopimuksella ei ole välittömiä ympäristövaikutuksia. Lisääntyneen yhteistyön kautta myönteiset epäsuorat vaikutukset ovat kuitenkin mahdollisia. Ympäristönsuojelu on kysymys, jota osapuolet pitävät hyvin tärkeänä ja jota koskevaa yhteistyötä kehitetään sopimuksella. Sopimuksen mukaisesti yhteistyön tavoitteena on edistää kestävä kehityksen periaatteiden mukaista talouskasvua ja vastuullista resurssien käyttöä. Sopimuksessa tunnustetaan ilmastonmuutoksen aiheuttama uhka ja tarve toteuttaa viipymättä lisätoimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kumppanuussopimuksella pyritään edistämään osapuolten välistä poliittista vuoropuhelua ja syventämään yhteistyötä yhteisten arvojen pohjalta. Sopimuksen tavoitteena on edistää osapuolten yhteistyötä useilla eri aloilla ja saada aikaan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia EU:ssa ja Kanadassa. Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat yhteisiin periaatteisiin demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi, joukkotuhouhaseiden leviämisen estämiseksi ja terrorismin vastaista toimintaa koskien. Sopimuksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä näille tavoitteille.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmistelu Euroopan unionissa

Euroopan unionin neuvosto valtuutti komission 8. päivänä joulukuuta 2010 neuvottelemaan strategisen kumppanuussopimuksen (Strategic Partnership Agreement, SPA) aikaansaamisesta Kanadan kanssa. Rinnakkain kumppanuussopimuksen kanssa neuvotteluja käytiin Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisestä laaja-alaisesta talous- ja kauppasopimuksesta (Comprehensive Economic and Trade Agreement, CETA), jonka neuvottelut käynnistettiin kesäkuussa 2009.

Neuvottelut uudesta strategisesta kumppanuussopimuksesta käynnistyivät Ottawassa 27. syyskuuta 2011. Sopimuksesta neuvoteltiin aluksi puitesopimuksen nimellä. Neuvottelukierroksia käytiin yhteensä 18. Neuvottelut saatiin päätökseen 6. toukokuuta 2014.

Sopimusneuvotteluja valmisteltiin säännöllisesti EU:n neuvoston transatlanttisten kysymysten työryhmässä sekä pysyvien edustajien komiteassa Brysselissä. Sopimus parafoitiin Ottawassa 8. syyskuuta 2014 ja allekirjoitettiin EU:n ja Kanadan huippukokouksessa Brysselissä 30. lokakuuta 2016.

Sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen sopimus hyväksytään jokaisessa jäsenvaltiossa, unionissa ja Kanadassa. Neuvosto hyväksyy sopimuksen unionin puolesta. Euroopan parlamentti antoi sopimukselle hyväksyntänsä 15. helmikuuta 2017.

5.2 Asian kansallinen valmistelu

Ulkoasiainministeriö valmisteli asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa. Sopimusneuvotteluja ja sopimustekstiä käsiteltiin ulkosuhdejaostossa. Eduskunnalle annettiin neuvotteluvaltuutuksesta tietoja 10.11.2010 päivätyllä E-kirjeellä (E 97/2010 vp). Lisätietoja neuvotteluista eduskunnalle annettiin 12.1.2012 päivätyllä U-kirjelmällä (U 77/2011 vp) ja U-jatkokirjelmillä 18.1.2012 ja 3.6.2014. Suuri valiokunta yhtyi ulkoasiainvaliokunnan kannanoton mukaisesti valtioneuvoston kantaan (SuVX 5/2012 vp). Sopimusluonnokseen on neuvottelujen aikana pyydetty Ahvenanmaan maakuntahallinnon lausunto keväällä 2014.

Hallituksen esitys on valmisteltu ulkoasiainministeriössä. Hallituksen esityksestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, sisäministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, ympäristöministeriöltä, puolustusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, valtioneuvoston kansliasta sekä Ahvenanmaan maakuntapäiviltä. Lausunnot saatiin valtiovarainministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, sisäministeriöltä, ympäristöministeriöltä ja Ahvenanmaan maakuntapäiviltä. Sisäministeriöltä ja Ahvenanmaan maakuntapäiviltä saadut kommentit on otettu huomioon hallituksen esityksessä. Muilla lausunnonantajilla ei ollut huomautettavaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Sopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen johdannossa vahvistetaan osapuolten sitoutuminen demokratian periaatteisiin ja ihmisoikeuksiin sellaisina kuin ne on ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa vahvistettu. Johdantoon on kirjattu myös muita keskeisiä yhteistyön periaatteita ja yhteistyöalueita kuten rauhan, turvallisuuden ja oikeusvaltiota koskevien kansainvälisten periaatteiden edistämiseksi tehdyn yhteistyön pitkät perinteet, pyrkimys torjua terrorismia ja järjestäytyntä rikollisuutta, sitoutuminen köyhyyden vähentämiseen ja osallistavan talouskasvun edistämiseen sekä kehitysmaiden auttamiseen ja halu edistää kestävästä kehitystä talouden, sosiaaliasioiden ja ympäristön aloilla. Johdannossa sitoudutaan myös suojelemaan ja edistämään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta sekä todetaan monenvälisten järjestöjen tärkeä asema maailmanlaajuisiin haasteisiin vastaamisessa. Osapuolet vahvistavat strategisen kumppanuutensa ja aikomuksen kehittää suhteita määrätietoisesti keskinäisen kunnioituksen ja vuoropuhelun pohjalta.

I OSASTO YHTEISTYÖN PERUSTA

1 artikla. *Yleiset periaatteet.* Artiklassa ilmaistaan tuki Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteille ja todetaan osapuolten pyrkivän kehittämään suhdettaan entistä johdonmukaisemmin eri tasoilla. Sopimus pannaan täytäntöön yhteisiin arvoihin sekä vuoropuhelun, keskinäisen kunnioituksen, tasavertaisen kumppanuuden, monenvälisyyden, yhteisymmärryksen ja kansainvälisen oikeuden noudattamisen periaatteisiin perustuen.

II OSASTO IHMISOIKEUDET, PERUSVAPAUDET, DEMOKRATIA JA OIKEUSVALTIOPERIAATE

2 artikla. *Demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien vaaliminen ja edistäminen.* Demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen muodostaa olennaisen osan sopimusta. Osapuolet pyrkivät vaalimaan näitä oikeuksia ja periaatteita sekä kannustamaan muita valtioita noudattamaan niitä. Artiklassa sitoudutaan edistämään demokratiaa ja ilmoittamaan toiselle osapuolelle vaalitarkkailuvaltuuskunnista. Artiklassa vahvistetaan oikeusvaltioperiaatteen merkitys.

III OSASTO KANSAINVÄLINEN RAUHA JA TURVALLISUUS SEKÄ TEHOKAS MONENVÄLISYYS

3 artikla. *Joukkotuhoaseet.* Osapuolet sopivat noudattavansa kaikilta osin kansainvälisten aseistariisun- ja asesulkusopimusten sekä Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaisia velvoitteitaan ja panevansa ne täysimääräisesti täytäntöön. Osapuolet jatkavat tarvittaessa yhteistyötään, jonka tarkoituksena on tukea joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi toteutettavia toimia, osallistumalla sellaisten vientivalvontajärjestelmien toimintaan, joissa molemmat ovat osapuolia. Kohta on määritelty olennaiseksi osaksi sopimusta.

Osapuolet tekevät yhteistyötä joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseksi tapauksen mukaan ratifioimalla asiaankuuluvat kansainväliset sopimukset tai liittymällä niihin, panemalla täytäntöön niiden sopimusten, joiden osapuolia ne ovat,

sopimusveloitteet. Osapuolet sitoutuvat ylläpitämään tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, mukaan luettuna kaksikäyttötekniikan loppukäytön valvonta, johon sisältyy tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyömisestä sekä torjumalla kemiallisten, biologisten ja toksiiniaseiden leviämistä. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä vuoropuhelua vaihtaa näkemyksiä joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen liittyvän yhteistyön edistämiseksi. Kaksikäyttötuotteiden valvonnasta on unionin tasolla annettu neuvoston asetus (EY) N:o 428/2009 kaksikäyttötuotteiden vientiä, siirtoa, välitystä ja kauttakulkua koskevan yhteisön valvontajärjestelmän perustamisesta. Kansallisesti vientivalvontajärjestelmästä on säädetty laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012).

4 artikla. *Pienaseet ja kevyet aseet.* Osapuolet sopivat täyttävänsä sitoumuksensa asiaankuuluvien kansainvälisten välineiden puitteissa sekä pyrkivät puuttumaan pienaseiden ja kevyiden aseiden laittomaan kauppaan.

Suomi on ratifioinut Palermon sopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan.

Lisäpöytäkirja on niin kutsuttu sekasopimus, joka on Euroopan unionin lainsäädäntövalan alaan kuuluvien sopimusmääräysten osalta saatettu osaksi yhteisölaainsäädäntöä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2008/51/EY aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annetun neuvoston direktiivin 91/477/ETY muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 258/2012 kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaista Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta täydentävän, ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja laittoman kaupan torjuntaa koskevan lisäpöytäkirjan (YK:n ampuma-asepöytäkirja) 10 artiklan täytäntöönpanosta ja ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden vientiluvasta ja tuonti- ja kauttakuljetusmenettelyistä. Suomi on saattanut YK:n ampuma-asepöytäkirjan kansallisen lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset voimaan lailla 128/2011. Suomi on lisäksi allekirjoittanut kesäkuussa 2013 YK:n asekauppasopimuksen, joka tehtiin New Yorkissa huhtikuussa 2013. Sen kansallisen lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset on saatettu voimaan lailla 98/2014. Kanada sen sijaan ei ole toistaiseksi liittynyt Palermon sopimuksen asepöytäkirjaan.

5 artikla. *Kansainvälinen rikostuomioistuim.* Artiklassa todetaan, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava tehokas syytteenpano kansallisella tasolla ja kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä. Osapuolet sitoutuvat edistämään Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön (SopS 55–56/2002) yleismaailmallista ratifiointia tai siihen liittymistä sekä perussäännön täytäntöönpanoa sopimusvaltioissa.

6 artikla. *Yhteistyö terrorismin torjunnassa.* Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa terrorismin torjuntaan oikeusvaltioperiaatetta ja kansainvälistä oikeutta kunnioittaen. Osapuolet käyvät keskustelua ja ovat tapauskohtaisesti yhteydessä toisiinsa edistääkseen yhteisiä terrorisminvastaisia operatiivisia toimia ja yhteistyömekanismeja. Osapuolet sitoutuvat edistämään laaja-alaista kansainvälistä lähestymistapaa terrorismin torjumiseksi Yhdistyneiden kansakuntien johdolla.

7 artikla. *Yhteistyö kansainvälisen rauhan ja vakauden edistämiseksi.* Osapuolet toimivat transatlanttisen turvallisuuden parantamiseksi huomioiden olemassa olevien transatlanttista turvallisuutta koskevien rakenteiden merkityksen sekä tehostavat kriisinhallintaan liittyvää yhteistyötään, EU:n operaatiot mukaan lukien.

8 artikla. *Yhteistyö monenvälisillä, alueellisilla ja kansainvälisillä foorumeilla sekä monenvälisissä, alueellisissa ja kansainvälisissä järjestöissä.* Osapuolet sitoutuvat monenvälisyyteen ja pyrkimykseen tehostaa alueellisia ja kansainvälisiä foorumeita ja järjestöjä. Osapuolet ottavat tarvittaessa käyttöön pysyviä neuvottelumekanismia eri YK-yhteyksissä sekä pyrkivät neuvottelemaan vaaleista varmistaakseen tehokkaan edustuksen monenvälisissä järjestöissä.

IV OSASTO TALOUSKEHITYS JA KESTÄVÄ KEHITYS

9 artikla. *Vuoropuhelu ja maailmanlaajuinen johtoasema talousasioiden alalla.* Osapuolet katsovat, että kestävä globalisaatio ja vaurauden lisääntyminen voidaan saavuttaa vain avoimessa maailmantaloudessa, minkä vuoksi osapuolet pyrkivät osoittamaan johtajuutta edistäänsään tervettä talouspolitiikkaa, käymään säännöllistä korkean tason vuoropuhelua makrotaloudellisista kysymyksistä ja tarvittaessa edistämään vuoropuhelua ja yhteistyötä monenvälisillä foorumeilla, joiden toimintaan osapuolet osallistuvat.

10 artikla. *Vapaakaupan ja investointien edistäminen.* Osapuolet tekevät yhteistyötä kuten Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisessä laaja-alaisessa talous- ja kauppasopimuksessa määrätään. Osapuolet pyrkivät myös tekemään yhteistyötä vahvistaakseen WTO:ta. Osapuolet jatkavat tulliyhteistyötä.

11 artikla. *Verotusta koskeva yhteistyö.* Artiklassa todetaan osapuolten noudattavan ja soveltavan verotuksen alalla soveltuvien osin hyvän hallintotavan periaatteita sekä pyrkivän tekemään yhteistyötä näiden periaatteiden kansainvälisen noudattamisen edistämiseksi.

12 artikla. *Kestävä kehitys.* Osapuolet katsovat, että pitkällä aikavälillä kestävä talouskasvu olisi oltava kestävä kehityksen periaatteiden mukaista ja sitoutuvat vastuulliseen ja tehokkaiseen resurssien käyttöön. Köyhyyden vähentäminen ja osallistavan talouskehityksen tukeminen ovat osapuolten tavoitteena. Osapuolet käynnistävät säännöllisen vuoropuhelun kehitysyhteistyötä parantaakseen ja katsovat, että kehitysyhteistyössä mukaan on tärkeää saada eri toimijoita, myös yksityiseltä sektorilta ja kansalaisyhteiskunnasta. Artiklassa todetaan energiatehokkuuden ja ympäristönsuojelun merkitys sekä ilmastonmuutoksen aiheuttama maailmanlaajuinen uhka ja päästöjä vähentävien lisätoimenpiteiden välitön tarve. Osapuolet pyrkivät erityisesti löytämään innovatiivisia ratkaisuja ilmastonmuutoksesta aiheutuvien vaikutusten hillitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi. Osapuolet käyvät ympäristöstä ja ilmastosta korkean tason vuoropuhelua. Osapuolet edistävät yhteistyötä myös työllisyys- ja sosiaalialioissa ja noudattavat ja edistävät kansainvälisesti tunnustettuja työelämän normeja, joihin ne ovat sitoutuneet.

13 artikla. *Vuoropuhelu muilla yhteisen edun mukaisilla osa-alueilla.* Artiklassa todetaan osapuolten pyrkivän edistämään asiantuntijoiden vuoropuhelua ja parhaiden käytänteiden vaihtoa useilla yhteisen edun mukaisilla politiikan aloilla kuten muun muassa maataloudessa, kalastuksessa, kansainvälisessä valtameri- ja meripolitiikassa, maaseudun kehittämisessä, kansainvälisessä liikenteessä, työllisyydessä ja napa-alueisiin liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaes-

sa osapuolet voivat vaihtaa tietoja myös lainsäädäntö-, sääntely- ja hallintokäytänteistä sekä päätöksentekoprosesseista.

14 artikla. *Kansalaisten hyvinvointi.* Artiklassa todetaan tarve syventää yhteistyötä niin kansalaisten kuin laajemmankin maailmanlaajuisen yhteisön hyvinvointiin vaikuttavilla osa-alueilla. Osapuolet edistävät kuluttajansuojaan, maailmanlaajuisiin terveystieteisiin sekä kansainvälisiä terveysuhkia koskeviin valmius- ja torjuntatoimiin liittyvää yhteistyötä.

15 artikla. *Yhteistyö tietämyksen, tutkimuksen, innovoinnin ja viestintätekniikan aloilla.* Artiklassa todetaan tieteen, teknologian, tutkimuksen ja innovoinnin aloilla tehtävän yhteistyön merkitys. Osapuolet tekevät yhteistyötä tieto- ja viestintätekniikkaa, internetin turvallisuutta ja vakautta, avaruusjärjestelmien käyttöä ja avaruusresurssien kehittämistä sekä tilastoja koskien.

16 artikla. *Kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden, koulutuksen ja nuorisoioiden sekä henkilötason yhteyksien edistäminen.* Artiklassa todetaan transatlanttisten siteiden merkittävä vaikutus Kanadassa ja Euroopassa ja osapuolten pyrkimys edistää näitä siteitä henkilötason yhteyksien avulla. Osapuolet kannustavat laajentamaan akateemisia sekä koulutukseen, urheiluun, kulttuuriin, matkailuun ja nuorten liikkuvuuteen liittyviä suhteita. Osapuolet pyrkivät tukemaan kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta sekä helpottamaan yhteistyötä ja vuoropuhelua kulttuurilaitostensa välillä soveltuvin osin.

17 artikla. *Katastrofivalmius ja palautuvuus sekä hätätilanteiden hallinta.* Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa edistää katastrofien torjuntaan, katastrofeihin varautumiseen ja reagointiin sekä katastrofeista palautumiseen liittyviä toimenpiteitä.

V OSASTO OIKEUS, VAPAAUS JA TURVALLISUUS

18 artikla. *Oikeudellinen yhteistyö.* Rikosasioita koskien osapuolet kehittävät keskinäiseen oikeusapuun ja luovuttamiseen liittyvää yhteistyötä sekä pyrkivät toimivaltuuksiansa rajoissa tukemaan tämän alan kansainvälistä yhteistyötä. Osapuolet kehittävät toimivaltuuksiansa rajoissa myös siviili- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä.

Kanada ja Suomi tekevät oikeudellista yhteistyötä rikosoikeuden alalla. Vuosittain yhteisiä tapauksia on kymmenkunta.

19 artikla. *Laittomien huumausaineiden vastainen yhteistyö.* Osapuolet pyrkivät varmistamaan, että niiden huumausaineita koskeva lähestymistapa on tasapainoinen ja yhtenäistetty. Osapuolet pyrkivät vahvistamaan laittomien huumausaineiden torjuntaan liittyviä rakenteita, vähentämään niiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää, puuttumaan niiden käytön seurauksiin ja tehostamaan rakenteita, joilla pyritään vähentämään huumausaineiden lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden laittomaan valmistukseen. Osapuolet perustavat toimensa asiaan kuuluvien kansainvälisten sopimusten mukaisesti yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin sekä noudattavat YK:n poliittisessa julistuksessa vuonna 2009 asetettuja yleisiä tavoitteita.

20 artikla. *Lainvalvontayhteistyö sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjunta.* Artiklassa todetaan sitoutuminen yhteistyöhön järjestäytyneen rikollisuuden, talousrikollisuuden, korruption, väärentämisen, salakuljetuksen ja laittoman liiketoiminnan torjumiseksi. Osapuolet sitoutuvat kehittämään lainvalvontayhteistyötä sekä edistämään liittymistä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen (SopS 20/2004). Osapuo-

let pyrkivät edistämään korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa (SopS 56 ja 58/2006).

EU ja Kanada ovat tukeneet myös kansalaisyhteiskunnan sitoutumista korruption vastaiseen toimintaan.

21 artikla. *Rahanpesu ja terrorismin rahoitus.* Osapuolet vaihtavat tarvittaessa tietoja lakien- ja puiteissa ja toteuttavat asianmukaisia toimenpiteitä torjuakseen rahanpesua ja terrorismin rahoitusta noudattaen asiaankuuluvien kansainvälisten elinten hyväksymiä normeja.

Osapuolet ovat OECD:n alaisen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisen toimintaryhmän FATF:n jäseniä ja sitoutuneet noudattamaan toimintaryhmän piirissä hyväksytyjä suosituksia rahanpesun ja terrorismin torjumiseksi.

22 artikla. *Tietoverkkorikollisuus.* Artiklassa sovitaan tietoverkkorikollisuuden torjumiseksi tehtävästä yhteistyöstä sekä määritellään yhteistyön muotoja.

Suomi ja Kanada ovat Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen, ns. Budapestin sopimuksen (SopS 59-60/2007), osapuolia. Kanadalla on lisäksi operatiivinen yhteistyösopimus Europolin kanssa, jonka nojalla se voi osallistua aktiivisesti rikostorjuntatyöhön unionin alueella muun muassa vaihtamalla henkilötietoja Europolin kanssa ja lähettämällä yhteyshenkilöitä Europoliin.

23 artikla. *Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat sekä rajaturvallisuus.* Osapuolet tekevät yhteistyötä muuttoliikkeen, sekä turvapaikka-asioiden, kotoutumisen, viisumeiden ja rajaturvallisuuden aloilla. Osapuolet tavoittelevat kaikkien kansalaistensa mahdollisimman pikaista viisumivapaata matkustamista unionin ja Kanadan välillä. Osapuolet sopivat toisen osapuolen alueella laittomasti oleskelevien kansalaistensa takaisinotosta ja henkilöasiakirjojen toimittamisesta takaisinotettaville kansalaisilleen. Osapuolet pyrkivät aloittamaan neuvottelut erityisesti takaisinottosopimuksesta.

Passin myöntämisestä säädetään passilaissa (671/2006) ja henkilökortin myöntämisestä henkilökorttilaissa (663/2016). Suomen kansalaista ei saa perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

24 artikla. *Konsuliviranomaisten antama suojelu.* Artiklassa määrätään ensinnäkin siitä, että Kanada hyväksyy sen, että Euroopan unionin minkä tahansa edustettuna olevan jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaiset voivat antaa Kanadassa suojelua sellaisten muiden jäsenvaltioiden puolesta, joilla ei ole pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa Kanadassa. Artiklassa määrätään myös, että jäsenvaltiot puolestaan hyväksyvät sen, että Kanadan nimeämän kolmannen maan diplomaatti- ja konsuliviranomaiset voivat antaa suojelua Kanadan puolesta unionissa jäsenvaltioissa, joissa Kanadalla ei ole pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa. Artiklan mukaan edellä mainittujen määräysten tarkoituksena on poistaa sellaiset ilmoittamis- ja hyväksymisvaatimukset, joita olisi muutoin sovellettava. Osapuolet sopivat tarkastelevansa edellä selostettujen määräysten toimintaa hallinnon näkökulmasta.

Suomessa tapahtuva muiden valtioiden harjoittaman konsulitoiminnan sääntely perustuu suoraan Wienin konsulisuhteita koskevan yleissopimuksen (SopS 49–50/1980) määräyksiin. Yleissopimuksen 8 artiklassa määrätään konsulitehtävien hoidosta kolmannen valtion puolesta. Kyseisen määräyksen mukaan asianmukaisesti siitä vastaanottajavaltiolle ilmoitettuaan lähettäjävaltion konsuliedustusto voi, ellei vastaanottajavaltio tätä vastusta, hoitaa konsulitehtäviä vastaanottajavaltiossa kolmannen valtion puolesta. Kumppanuussopimuksen 24 artiklan määräykset poistavat siis yleissopimuksen mukaisen vaatimuksen lähettäjävaltion tekemästä ilmoituksesta Kanadan kohdalla samoin kuin vastaanottajavaltion mahdollisuuden vastustaa konsulisuojelun antamista kolmannen valtion puolesta.

25 artikla. *Henkilötietojen suoja.* Osapuolet vahvistavat noudattavansa antamia sitoumuksia ja jatkavansa henkilötietojen suojaan liittyvää yhteistyötä omien lakiansa ja asetustensa asettamissa puitteissa.

VI OSASTO POLIITTINEN VUOROPUHELU JA NEUVOTTELUMEKANISMIT

26 artikla. *Poliittinen vuoropuhelu.* Artiklassa todetaan pyrkimys lisätä vuoropuhelua keskinäisten yhteyksien kehittämiseksi sekä yhteisten etujen ja arvojen edistämiseksi.

27 artikla. *Neuvottelumekanismit.* Artiklassa sovitaan osapuolten välillä käytävän vuoropuhelun ja neuvottelujen mekanismeista. Osapuolet hyödyntävät sekä olemassa olevia että uusia neuvottelumekanismeja. Nykyisten mekanismien, joita ovat muun muassa huippukokoukset, ministeritason neuvottelut ja virkamiesten neuvottelut, rinnalle perustetaan ministeritason sekakomitea ja virkamiestason yhteistyösekkomitea. Artiklassa sovitaan komiteoiden kokoonpanosta, kokoontumisesta ja tehtävistä. Sekakomitean puheenjohtajina toimivat Kanadan ulkoasiainministeri ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Sekakomitea saa vuosittain suhteiden tilaa koskevan katsauksen yhteistyösekkomitealta, joka seuraa suhteiden kehittymistä ja tekee ehdotuksia yhteistä etua koskevissa asioissa. Yhteistyösekkomitea voi perustaa alakomiteoita avustamaan sitä tehtävissään.

28 artikla. *Velvoitteiden täyttäminen.* Artiklassa sovitaan menettelystä niissä tapauksissa, joissa tulee esiin sopimuksen täytäntöönpanoon tai tulkintaan liittyviä kysymyksiä tai eroavaisuuksia. Kysymykset tai eroavaisuudet siirretään yhteistyösekkomitean käsiteltäväksi. Artiklassa sovitaan menettelystä siinä tapauksessa, että sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä ihmisoikeuksia ja asesulun rikkomista koskevia määräyksiä, eli 2 artiklan 1 kohtaa tai 3 artiklan 2 kohtaa, rikotaan. Jos sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä määräyksiä rikotaan erityisen vakavasti ja huomattavasti, voidaan sopimuksen soveltaminen viime kädessä keskeyttää. Tällainen velvollisuuksien erityisen vakava ja huomattava rikkominen voi muodostaa perusteen myös Kanadan sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen purkamiselle kyseisen sopimuksen 30.9 artiklan mukaisesti.

VII OSASTO LOPPUMÄÄRÄYKSET

29 artikla. *Turvallisuus ja tietojen luovuttaminen.* Sopimusta ei voida tulkita siten, että se rajoittaa virallisten asiakirjojen julkisuusperiaatetta tai siten, että osapuolta vaaditaan luovuttamaan olennaisten turvallisuussetujen vastaisia tietoja.

30 artikla. *Voimaantulo ja irtisanominen.* Artiklassa sovitaan sopimuksen voimaantulosta ja määrätään väliaikaisesta soveltamisesta sekä irtisanomisesta.

31 artikla. *Muuttaminen.* Sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella.

32 artikla. *Ilmoitukset.* Artiklassa todetaan, että sopimusta koskevat ilmoitukset toimitetaan Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle ja Kanadan ulkoasiainministeriölle.

33 artikla. *Alueellinen soveltaminen.* Artiklassa määritellään alueet, joihin sopimusta sovelletaan.

34 artikla. *Osapuolten määrittely.* Artiklassa määritellään sopimuksen osapuolet.

2 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:n säännöksellä saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä selostetaan jäljempänä eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta koskevassa jaksossa.

2 §. Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja lain voimaantulosta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Laki on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti kun sopimus tulee Suomen osalta voimaan.

3 Voimaantulo

Sopimuksen 30 artiklan mukaisesti osapuolet ilmoittavat toisilleen, kun ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellytyksenä olevat sisäiset menettelynsä. Sopimus tulee voimaan viimeisen ilmoituksen antamispäivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä. Ehdotetun lain on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan sopimuksen voimaantulon kanssa.

Sopimuksen 30 artiklassa määrätään myös sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta. Tiettyjä sopimuksen määräyksiä on sovellettu väliaikaisesti 1. päivästä huhtikuuta 2017 alkaen EU:n ja Kanadan välillä. Väliaikaisesti sovelletaan sopimuksen 1 ja 2 artiklaa, 4 artiklan 1 kohtaa, 5 artiklaa ja 7 artiklan b alakohtaa, 9 artiklaa, 10 artiklan 2 ja 3 kohtaa, 12 artiklan 4–10 kohtaa 13–17 artiklaa, 23 artiklan 2 kohtaa sekä 26–28 artiklaa siltä osin kuin määräykset kuuluvat unionin toimivaltaan. Lisäksi sopimuksen 29–34 artiklaa sovelletaan väliaikaisesti siltä osin kuin kyseiset määräykset rajoittuvat sopimuksen väliaikaisen soveltamisen turvaamiseen.

Euroopan parlamentti antoi sopimukselle hyväksyntänsä 15. helmikuuta 2017.

Kumppanuussopimukseen Kanadan kanssa sisältyy määräyksiä tietyistä yhteistyöaloista, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan. Tällaisia toimialoja ovat ainakin 18 §:n yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskeva 6 kohta, ympäristö- ja luonnonvaroja koskeva 10 kohta, terveyttä koskeva 12 kohta, kulttuuria ja koulutusta koskeva 14 kohta, maa- ja metsätaloutta koskeva 15 kohta, kalastusta koskeva 16 kohta, elinkeinotoimintaa koskeva 22 kohta sekä työllisyyttä koskeva 23 kohta. Näistä aloista katsotaan ainakin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden, terveyden, koulutuksen sekä kulttuurin kuuluvan jäsenvaltioiden toimivaltaan. Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyminen vaaditaan siten sopimuksen voimaansaattamiseksi Ahvenanmaalla.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallanjako

EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan kanssa tehtävä kumppanuussopimus on luonteeltaan niin sanottu sekasopimus. Sopimuksen määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan ja osittain unionin yksinomaiseen toimivaltaan tai unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Eduskunta hyväksyy tällaisen sopimuksen vakiintuneen käytännön mukaan vain niiltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan (esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004 vp).

Toimivallan jako käsiteltävänä olevassa sopimuksessa ei ole yksiselitteinen, koska kyse on EU:n ja sen jäsenvaltioiden kolmannen valtion kanssa tekemästä sopimuksesta, jonka sopimusvelvoitteet ovat yhteistyövelvoitteita, jotka kohdistuvat sekä EU:iin että sen jäsenvaltioihin. Toimivallanjakoa ei ole myöskään osoitettu sopimuksen määräyksissä.

Jäsenvaltioilla on yksinomaista tai jaettua toimivaltaa ainakin sopimuksen 1–4 artiklan, 6–8 artiklan, 10–13 artiklan, 16 artiklan sekä 18–25 artiklan määräysten osalta kokonaisuudessaan tai ainakin osittain.

Lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta määräyksestä on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopuoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Sopimuksessa 2 artiklan 1 kohdassa todetaan, että sopimuksen olennaisen osan muodostavat Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa määriteltyjen demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 45/2000 vp; PeVL 31/2001 vp), etteivät sellaiset yleispiirteiset ja julistuksenomaiset määräykset, joissa osapuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen ihmisoikeuksien alalla. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että tällaisilla määräyksillä on aikaisempaan verrattuna uudentyyppistä sitovaa merkitystä sopimukseen sisältyvän neuvottelu- ja sanktiomenettelyn vuoksi, ja tämän takia sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp).

Perustuslakivaliokunnan viimeksi mainitussa lausunnossa käsittelemän sopimuksen neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskevassa 96 artiklassa oli nimenomaisesti mainittu sopimuksen soveltamatta jättäminen viimeisenä keinona, jota voidaan käyttää tapauksessa, jossa toinen osapuoli on rikkonut sopimuksen olennaiseksi osaksi määriteltyä ihmisoikeuksia sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatetta koskevaa sopimusmääräystä. Nyt kyseessä olevan sopimuksen 28 artiklan 6 kohdan a) alakohdassa sovitaan, että jos ministeritason sekakomitea ei erityisen kiireellisessä tapauksessa, jollaiseksi sopimuksen olennaisen osan rikkominen katsotaan, pysty ratkaisemaan tilannetta, voi kumpi tahansa osapuoli keskeyttää sopimuksen määräysten soveltaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyllä 2 artiklan 1 kohdalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (ks. PeVL 31/2001 vp) tarkoittamaa uudentyyppistä sitovaa merkitystä ja tämän vuoksi sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Myös joukkotuhousteiden leviämisen estämistä koskevan 3 artiklan 2 kohta on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Tämän sopimusmääräyksen rikkomisessa on kyse sopimuksen olennaisesta rikkomisesta, joka mahdollistaa sopimuksen 28 artiklan mukaisen riitojenratkaisu- ja sanktiomenettelyn käytön. Näin ollen määräyksellä voidaan edellisessä kappaleessa selostettujen perusteluiden valossa arvioida olevan perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 31/2001 vp tarkoitettua sitovaa merkitystä, minkä vuoksi sen olisi katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Osapuolet velvoitetaan 3 artiklan 3 kohdan b) alakohdassa myös ylläpitämään tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, mukaan lukien siihen sisältyvät tehokkaat seuraamukset vientivalvonnan laiminlyönnistä. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksena rangaistava teko ja siitä seuraava rangaistus tulee määritellä lain tasolla. Näin ollen kyseinen sopimusmääräys, joka velvoittaa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän ylläpitämiseen seurauksineen, kuuluu lainsäädännön alaan. Kyseinen sopimusmääräys ei kuitenkaan edellytä kansallisia lainsäädäntötoimia. Vientivalvonnasta on myös annettu laintasoista kansallista sääntelyä laissa kaksikäyttötuoiteiden valvonnasta (562/1996) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012).

Muuttoliike- ja turvapaikka-asioita sekä rajaturvallisuutta koskevan 23 artiklan osalta lainsäädännön alaan kuuluu artiklan 3 kohta, jossa määrätään osapuolten velvollisuudesta ottaa takaisin laittomasti toisen osapuolen alueella oleskelevat kansalaisensa sekä määrätään lisäksi osapuolten velvollisuudesta antaa kansalaisilleen asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat heidän takaisinottoaan varten. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan ja perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla ja ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Matkustusoikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaissa (671/2006) ja henkilökortin myöntämisestä henkilökorttilaissa (663/2016). Kohta sisältää näin ollen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Edellä mainitut kohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Diplomaatti- ja konsuliviranomaisten antamaa suojelua koskevan 24 artiklan 1-3 kohdassa määrätään siitä, että Kanada hyväksyy sen, että Kanadassa mikä tahansa EU:n jäsenvaltio voi antaa toisen jäsenvaltion puolesta konsulisuojelua ja että EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa kolmas

maa voi antaa konsulisuojelua Kanadan puolesta. Artikla sisältää myös määräyksen sellaisten ilmoittamis- ja hyväksymisvaatimusten poistamisesta, joita olisi muuten sovellettava haluttaessa antaa konsulisuojelua toisen valtion puolesta. Suomessa tapahtuva muiden valtioiden harjoittaman konsulitoiminnan sääntely perustuu suoraan Wienin konsulisuhteita koskevan yleissopimuksen (SopS 49–50/1980) määräyksiin. Yleissopimus on voimaansaatettu lailla. Lisäksi Suomen ulkomaanedustukseen kuuluvien diplomaattisten edustustojen ja konsuliedustustojen antamista konsulipalveluista säädetään konsulipalvelulaissa (498/1999). Kumppanuussopimuksen 36 artiklan 1-3 kohdat kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan. Edellä mainitut kohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Muut sopimuksen määräykset ovat lähinnä yleispiirteisiä, yhteistyötä koskevia velvoitteita, joiden ei vakiintuneen käytännön mukaan katsota vaikuttavan Suomen kansainvälisen velvoitteen sisältöön tai laajuuteen.

4.2 Käsittelyjärjestys

Sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänen enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamiseksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä Brysselissä 30 päivänä lokakuuta 2016 tehdyn strategisen kumppanuussopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä tehdyn strategisen kumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välillä Brysselissä 30 päivänä loka-kuuta 2016 tehdyn strategisen kumppanuussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 24 päivänä elokuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Ulkoasiainministeri Timo Soini

**EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ KANADAN VÄLINEN
STRATEGINEN KUMPPANUUSSOPIMUS**

EUROOPAN UNIONI, jäljempänä 'unioni',

ja

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'jäsenvaltiot',

sekä

KANADA,

jäljempänä yhdessä 'osapuolet', jotka

OTTAVAT LÄHTÖKOHDAKSEEN Euroopan ja Kanadan kansojen pitkäaikaisen ystävyys-yhteyden, joka perustuu laajoihin historiallisiin, kulttuurisiin, poliittisiin ja taloudellisiin yhteyksiin,

PANEVAT MERKILLE toimet, jotka on toteutettu Euroopan yhteisöjen ja Kanadan kaupallista ja taloudellista yhteistyötä vuonna 1976 tehdyn puitesopimuksen, Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisistä transatlanttisista suhteista vuonna 1990 annetun julistuksen, vuonna 1996 EU:n ja Kanadan suhteista annetun yhteisen poliittisen julistuksen ja hyväksytyt EU:n ja Kanadan yhteisen toimintasuunnitelman, vuonna 2004 hyväksytyt EU:n ja Kanadan kumppanuusohjelman sekä Euroopan unionin ja Kanadan välillä puitteiden luomisesta Kanadan osallistumiselle Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioihin vuonna 2005 tehdyn sopimuksen jälkeen,

VAHVISTAVAT olevansa lujasti sitoutuneita demokratian periaatteisiin ja ihmisoikeuksiin, sellaisina kuin ne on vahvistettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa,

OVAT YHTÄ MIELTÄ siitä, että joukkotuhoaseiden leviäminen on merkittävä uhka kansainväliselle turvallisuudelle,

OTTAVAT PERUSTAKSI rauhaa, turvallisuutta ja oikeusvaltiota koskevien kansainvälisten periaatteiden edistämiseksi tekemänsä yhteistyön pitkät perinteet,

HE 90/2017 vp

VAHVISTAVAT pyrkivänsä päättäväisesti torjumaan terrorismia ja järjestäytyneitä rikollisuutta kahden- ja monenvälisten kanavien kautta,

OVAT YHDESSÄ sitoutuneet vähentämään köyhyyttä ja edistämään osallistavaa talouskasvua sekä auttamaan kehitysmaita niiden pyrkiessä toteuttamaan poliittisia ja taloudellisia uudistuksia,

TUNNUSTAVAT haluavansa edistää kestävästä kehitystä talouden, sosiaaliasioiden ja ympäristön aloilla,

ILMAISEVAT olevansa ylpeitä kansalaistensa kattavista henkilötason yhteyksistä ja sitoutuvansa suojelemaan ja edistämään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta,

TUNNUSTAVAT sen tärkeän aseman, joka tehokkailla monenvälisillä järjestöillä voi olla yhteistyön edistämiseksi sekä maailmanlaajuisiin kysymyksiin ja haasteisiin liittyvien myönteisten tulosten saavuttamisessa,

OTTAVAT HUOMIOON dynaamiset kauppaa- ja investointisuhteensa, joita kehitetään edelleen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen tehokkaalla täytäntöönpanolla,

PALAUTTAVAT MIELIIN, että tämän sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston soveltamisalaan, sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia erillisinä sopimuspuolina eivätkä osana Euroopan unionia, ellei Euroopan unioni yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ole ilmoittanut Kanadalle, että määräykset sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa tai Irlantia osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Jos määräykset eivät enää sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia osana Euroopan unionia pöytäkirjassa N:o 21 olevan 4 a artiklan mukaisesti, Euroopan unioni yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ilmoittaa välittömästi Kanadalle niiden asemaa koskevasta muutoksesta, jonka jälkeen sopimuksen määräykset sitovat niitä erillisinä osapuolina. Sama koskee Tanskaa mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemasta tehdyn pöytäkirjan mukaisesti,

OTTAVAT HUOMIOON Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan unionissa tapahtuneet institutionaaliset muutokset,

VAHVISTAVAT olevansa strategisia kumppaneita ja aikovansa määrätietoisesti kehittää suhteitaan ja kansainvälistä yhteistyötään keskinäisen kunnioituksen ja vuoropuhelun pohjalta edistääkseen yhteisiä etujaan ja arvojaan,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että tällaista yhteistyötä olisi kehitettävä asteittain ja käytännönläheisesti sitä mukaa kuin niiden politiikat kehittyvät,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

YHTEISTYÖN PERUSTA

1 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet ilmaisevat tukensa Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjaan sisältyville yhteisille periaatteille.
2. Osapuolet ottavat huomioon strategisen suhteensa ja pyrkivät kehittämään yhteistyötään kahdensivälisellä, alueellisella ja monensivälisellä tasolla entistä johdonmukaisemmin.
3. Osapuolet panevat tämän sopimuksen täytäntöön tavalla, joka perustuu yhteisiin arvoihin sekä vuoropuhelun, keskinäisen kunnioituksen, tasavertaisen kumppanuuden, monensivälisyyden, yhteisymmärryksen ja kansainvälisen oikeuden noudattamisen periaatteisiin.

II OSASTO

IHMISOIKEUDET, PERUSVAPAUDET, DEMOKRATIA JA OIKEUSVALTIOPERIAATTE

2 ARTIKLA

Demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien vaaliminen ja edistäminen

1. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, nykyisissä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja muissa oikeudellisesti sitovissa välineissä, joiden osapuolia unioni tai jäsenvaltiot ja Kanada ovat, määriteltyjen demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen muodostaa perustan kummankin osapuolen kansalliselle ja kansainväliselle politiikalle ja on olennainen osa tätä sopimusta.
2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä ja vaalimaan näitä oikeuksia ja periaatteita omassa politiikassaan ja kannustavat muita valtioita noudattamaan näitä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja oikeudellisesti sitovia välineitä sekä täyttämään ihmisoikeuksiin liittyvät velvoitteensa.
3. Osapuolet ovat sitoutuneet edistämään demokratiaa, myös vapaita ja rehellisiä vaaleja, kansainvälisten normien mukaisesti. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle vaalitarkkailuvaltuuskunnistaan ja pyytää toista osapuolta osallistumaan näiden valtuuskuntien toimintaan tarpeen mukaan.
4. Osapuolet tunnustavat, että oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on tärkeää ihmisoikeuksien suojaamiseksi ja hallintoelinten tehokkaan toiminnan varmistamiseksi demokraattisessa

valtiossa. Tämä kattaa myös riippumattoman oikeusjärjestelmän, yhdenvertaisuuden lain edessä, oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä yksityishenkilöiden saatavilla olevat tehokkaat oikeussuojakeinot.

III OSASTO

KANSAINVÄLINEN RAUHA JA TURVALLISUUS SEKÄ TEHOKAS MONENVÄLISYYS

3 ARTIKLA

Joukkotuhoaseet

1. Osapuolet katsovat, että joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta uhkaavista tekijöistä.
2. Tämän vuoksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen noudattamalla kansainvälisten aseistariisunta- ja asesulkusopimusten sekä Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaisia velvoitteitaan kaikilta osin ja panemalla ne täysimääräisesti täytäntöön. Lisäksi osapuolet jatkavat tarvittaessa yhteistyötään, jonka tarkoituksena on tukea joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi toteutettavia toimia, osallistumalla sellaisten vientivalvontajärjestelmien toimintaan, joissa molemmat ovat osapuolina. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on olennainen osa tätä sopimusta.
3. Lisäksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen
 - a) tapauksen mukaan toteuttamalla toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on kaikkien asiaan kuuluvien kansainvälisten aseistariisunta- ja asesulkusopimusten allekirjoittaminen tai ratifioiminen taikka niihin liittyminen, kaikkien niihin sopimuksiin, joiden osapuolia ne ovat, sisältyvien velvoitteiden täysimääräinen täytäntöönpano tai muiden valtioiden kannustaminen näiden sopimusten noudattamiseen;
 - b) ylläpitämällä tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, jolla valvotaan joukkotuhoaseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja ehkäistään niiden laitonta välitystä ja kauttakulkua, mukaan luettuna kaksikäyttökäytön loppukäytön valvonta, ja johon sisältyy tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyömisestä;
 - c) torjumalla kemiallisten, biologisten ja toksiiniaseiden leviämistä. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä asiaankuuluvilla foorumeilla edistääkseen yleismaailmallista sitoutumista kansainvälisiin yleissopimuksiin, kuten kemiallisten aseiden kieltosopimukseen (kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus) ja biologisia ja toksiiniaseita koskevaan yleissopimukseen (yleissopimus bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi).

4. Osapuolet sopivat järjestävänsä säännöllisesti EU:n ja Kanadan välisen korkean tason kokouksen vaihtaakseen näkemyksiä siitä, miten ne voisivat edistää yhteistyötään erilaisissa joukkotuhoukseiden leviämisen estämiseen ja aseistariisuntaan liittyvissä kysymyksissä.

4 ARTIKLA

Pienaseet ja kevyet aseet

1. Osapuolet tunnustavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto, siirto ja liikkuminen sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvomaton leviäminen ovat edelleenkin vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle.

2. Osapuolet sopivat täyttävänsä pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittomaan kauppaan puuttumista koskevat sitoumuksensa asiaankuuluvien kansainvälisten välineiden puitteissa, mukaan lukien pienaseiden ja kevyiden aseiden laitton kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskeva Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelma sekä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmista johdettavat velvoitteet.

3. Osapuolet pyrkivät toteuttamaan toimenpiteitä puuttuakseen pienaseiden ja kevyiden aseiden laittomaan kauppaan, ja ne pyrkivät yhteistyöhön sekä koordinoinnin, täydentävyyden ja yhteisvaikutuksen varmistamiseen toteuttaessaan yhteisiä toimia, joiden tarkoituksena on auttaa muita valtioita puuttumaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittomaan kauppaan tapauksen mukaan maailmanlaajuisella, alueellisella ja kansallisella tasolla.

5 ARTIKLA

Kansainvälinen rikostuomioistuin

1. Osapuolet vahvistavat, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava tehokas syytteenpano toteuttamalla toimenpiteitä kansallisella tasolla ja kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä, kuten Kansainvälisen rikostuomioistuimen kanssa tehtävää yhteistyötä.

2. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet edistämään Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön yleismaailmallista ratifiointia tai siihen liittymistä sekä pyrkimään siihen, että perussääntö pannaan tehokkaasti täytäntöön Kansainvälisen rikostuomioistuimen sopimusvaltioissa.

6 ARTIKLA

Yhteistyö terrorismin torjunnassa

1. Osapuolet pitävät terrorismin torjuntaa yhteisenä painopisteenään ja korostavat, että terrorismin torjunnassa on noudatettava oikeusvaltioperiaatetta, kansainvälistä oikeutta, etenkin Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjaa ja asiaa koskevia Yhdistyneiden kansakuntien turval-

lisuusneuvoston päätöslauselmia, sekä ihmisoikeuksia, kansainvälistä pakolaisoikeutta, humanitaarista oikeutta ja perusvapauksia.

2. Osapuolet käyvät terrorismin torjuntaa koskevaa korkean tason keskustelua ja ovat tapauskohtaisesti yhteydessä toisiinsa edistääkseen tehokkaita yhteisiä terrorisminvastaisia operatiivisia toimia ja yhteistyömekanismeja aina kun tämä on mahdollista. Tämä kattaa terroristeista laadittuja luetteloita koskevan säännöllisen tietojenvaihdon, väkivaltaisten ääriliikkeiden strategioiden torjunnan ja terrorismin torjuntaa koskeviin uusiin kysymyksiin liittyvät lähestymistavat.

3. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet edistämään laaja-alaista kansainvälistä lähestymistapaa terrorismin torjumiseksi Yhdistyneiden kansakuntien johdolla. Osapuolet pyrkivät erityisesti tekemään yhteistyötä syventääkseen kansainvälistä yhteisymmärrystä tällä osa-alueella ja edistääkseen näin YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian ja asiaa koskevien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien täysimääräistä täytäntöönpanoa.

4. Osapuolet jatkavat tiivistä yhteistyötään maailmanlaajuisella terrorisminvastaisella foorumilla ja sen työryhmissä.

5. Osapuolet noudattavat kansainvälisiä suosituksia, jotka rahanpesunvastainen toimintaryhmä on antanut terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

6. Osapuolet tekevät tarpeen mukaan edelleen yhteistyötä parantaakseen muiden valtioiden terrorismin torjuntavalmiuksia terroristien toiminnan ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi sekä siihen vastaamiseksi.

7 ARTIKLA

Yhteistyö kansainvälisen rauhan ja vakauden edistämiseksi

Edistääkseen yhteisiä etujaan, jotka liittyvät kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden sekä tehokkaiden monenvälisen instituutioiden ja politiikkojen tukemiseen, osapuolet

a) jatkavat toimiaan transatlanttisen turvallisuuden parantamiseksi ottaen tässä yhteydessä huomioon Euroopan ja Pohjois-Amerikan välisten transatlanttista turvallisuutta koskevien nykyisten rakenteiden keskeisen merkityksen;

b) tehostavat yhteisiä toimiaan, joilla tuetaan kriisinhallintaa ja valmiuksien kehittämistä, ja parantavat tähän liittyvää yhteistyötään, EU:n operatiot mukaan luettuina. Osapuolet pyrkivät helpottamaan näihin toimiin osallistumista muun muassa käymällä varhaisvaiheen neuvotteluja ja jakamalla suunnittelutietoa silloin, kun ne katsovat sen tarkoituksenmukaiseksi.

8 ARTIKLA

Yhteistyö monenvälisillä, alueellisilla ja kansainvälisillä foorumeilla sekä monenvälisissä, alueellisissa ja kansainvälisissä järjestöissä

1. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet monenvälisyyteen ja pyrkimykseen tehostaa alueellisia ja kansainvälisiä foorumeita ja järjestöjä, joihin kuuluvat muun muassa Yhdistyneet kansa-

kunnat ja sen erityisjärjestöt, taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD), Pohjois-Atlantin liitto (Nato) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj), sekä muita monenvälisiä foorumeita.

2. Osapuolet pitävät yllä tehokkaita kuulemismekanismeja monenvälisten foorumien yhteydessä. Osapuolet ottavat sopimansa mukaisesti tarvittaessa käyttöön YK:ssa nykyisen ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan vuoropuhelunsa lisäksi pysyviä neuvottelumekanismeja ihmisoikeusneuvostossa, YK:n yleiskokouksessa sekä Wienissä sijaitsevista ja muista YK:n erityisjärjestöistä.

3. Osapuolet pyrkivät neuvottelemaan myös vaaleista varmistaakseen tehokkaan edustuksen monenvälisissä järjestöissä.

IV OSASTO

TALOUSKEHITYS JA KESTÄVÄ KEHITYS

9 ARTIKLA

Vuoropuhelu ja maailmanlaajuinen johtoasema talousasioiden alalla

Osapuolet katsovat, että kestävä globalisaatio ja vaurauden lisääntyminen voidaan saavuttaa vain avoimessa maailmantaloudessa, joka perustuu markkinaperiaatteisiin, tehokkaaseen sääntelyyn ja vahvoihin kansainvälisiin instituutioihin, ja ne pyrkivät tämän vuoksi

a) osoittamaan johtajuutta edistäessään tervettä talouspolitiikkaa ja varovaisuuteen perustuvaa varainhoitoa sekä omalla alueellaan että osana alueellista ja kansainvälistä toimintaansa;

b) käymään säännöllistä korkean tason poliittista vuoropuhelua makrotaloudellisista kysymyksistä, tarvittaessa myös keskuspankkien edustajien kanssa, tehdäkseen yhteistyötä yhteistä etua koskevista asioista;

c) tarvittaessa edistämään yhteistä etua koskeviin maailmanlaajuisiin talousasioihin liittyvää oikea-aikaista ja tehokasta vuoropuhelua ja yhteistyötä sellaisissa monenvälisissä järjestöissä ja sellaisilla monenvälisillä foorumeilla, joiden toimintaan osapuolet osallistuvat, kuten OECD:ssä, G7-ryhmässä, G20-ryhmässä, Kansainvälisessä valuuttarahastossa (IMF), Maailmanpankissa ja Maailman kauppajärjestössä (WTO).

10 ARTIKLA

Vapaakaupan ja investointien edistäminen

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen keskinäisen kauppansa ja keskinäisten investointiensä kestävästä kasvusta ja kehitystä yhteisen etunsa mukaisesti, kuten laaja-alaisessa talous- ja kauppasopimuksessa määrätään.

2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä vahvistaakseen edelleen WTO:ta vahvan, osallistavan ja sääntöihin perustuvan maailmanlaajuisen kauppajärjestelmän tehokkaimpana kehityksenä.

3. Osapuolet jatkavat tulliyhteistyötään.

11 ARTIKLA

Verotusta koskeva yhteistyö

Vahvistaakseen ja kehittääkseen taloudellista yhteistyötään osapuolet noudattavat ja soveltavat verotuksen alalla soveltuvin osin hyvän hallintotavan periaatteita, jotka ovat avoimuus, tietojen vaihto ja haitallisten verokäytänteiden välttäminen haitallisia verokäytänteitä käsittelevän OECD:n foorumin ja yritysverotusta koskevien unionin käytännesääntöjen puitteissa. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä edistääkseen ja parantaakseen näiden periaatteiden kansainvälistä noudattamista.

12 ARTIKLA

Kestävä kehitys

1. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa vastata nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien tarpeita. Ne tunnustavat, että talouskasvun olisi oltava kestävän kehityksen periaatteiden mukaista, jotta se voisi olla kestävää pitkällä aikavälillä.

2. Osapuolet edistävät myös vastaisuudessa vastuullista ja tehokasta resurssien käyttöä sekä tiedottavat ympäristövahinkojen taloudellisista ja yhteiskunnallisista kustannuksista ja niiden vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin.

3. Osapuolet tukevat edelleen pyrkimyksiä, joiden tavoitteena on edistää kestävää kehitystä vuoropuhelun, parhaiden käytänteiden jakamisen, hyvän hallintotavan ja moitteettoman varainhoidon avulla.

4. Osapuolten yhteisenä tavoitteena on köyhyyden vähentäminen ja osallistavan talouskehityksen tukeminen kaikkialla maailmassa, ja ne pyrkivät aina mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteistyötä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

5. Osapuolet aloittavat tässä tarkoituksessa säännöllisen poliittisen vuoropuhelun kehitysyhteistyöstä parantaakseen yhteistä etua koskeviin asioihin liittyvien politiikkojensa koordinoimista sekä kehitysyhteistyönsä laatua ja vaikuttavuutta avun tuloksellisuutta koskevien kansainvälisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti. Osapuolet tekevät yhteistyötä lisätäkseen vastuullisuutta ja avoimuutta keskittyen parantamaan kehitysyhteistyön tuloksia, ja ne tunnustavat, että kehitysyhteistyössä on tärkeää saada mukaan useita toimijoita, myös yksityistä sektoria ja kansalaisyhteiskuntaa edustavia toimijoita.

6. Osapuolet tunnustavat energia-alan tärkeyden taloudelliselle vauraudelle sekä kansainväliselle rauhalle ja vakaudelle. Ne ovat yhtä mieltä tarpeesta kehittää ja monipuolistaa energia-toimituksia, edistää innovointia ja parantaa energiatehokkuutta energiaan liittyvien mahdollisuuksien, energiaturvallisuuden sekä kestävän ja kohtuuhintaisen energian saannin lisäämiseksi. Osapuolet käyvät korkean tason vuoropuhelua energiasta sekä jatkavat kahden- ja monenvälisiä yhteistyötään tukeakseen avoimia ja kilpailuun perustuvia markkinoita, jakaakseen parhaita käytänteitä, edistääkseen tieteeseen perustuvaa avointa sääntelyä ja keskustellakseen energiakysymyksiin liittyvän yhteistyön osa-alueista.

7. Osapuolet pitävät hyvin tärkeänä ympäristönsuojelua ja tunnustavat, että tarvitaan korkeatasoista ympäristönsuojelua, jotta ympäristö voidaan säilyttää tulevia sukupolvia varten.

8. Osapuolet tunnustavat ilmastonmuutoksesta aiheutuvan maailmanlaajuisen uhan ja tarpeen toteuttaa viipymättä lisätoimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi, jotta kasvihuonekaasujen pitoisuudet ilmakehässä vakiinnutetaan tasolle, jolla vältetään ihmisen toiminnasta aiheutuvat vaaralliset vaikutukset ilmastojärjestelmään. Erityisesti ne pyrkivät yhdessä löytämään innovatiivisia ratkaisuja ilmastonmuutoksesta aiheutuvien vaikutusten hillitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi. Osapuolet tunnustavat, että kyseessä on maailmanlaajuinen haaste, ja ne tukevat myös vastaisuudessa kansainvälisiä pyrkimyksiä oikeudenmukaisen, tehokkaan, kattavan ja sääntöihin perustuvan järjestelmän luomiseksi osana ilmastonmuutosta koskevaa Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimusta, jota sovelletaan kaikkiin sen osapuoliin; tämä kattaa myös yhteistyön Pariisin sopimuksen viemiseksi eteenpäin.

9. Osapuolet käyvät korkean tason vuoropuhelua ympäristöstä ja ilmastonmuutoksesta jakaakseen parhaita käytänteitä sekä edistääkseen ilmastonmuutokseen ja muihin ympäristönsuojelukysymyksiin liittyvää tuloksellista ja osallistavaa yhteistyötä.

10. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää käydä vuoropuhelua ja tehdä yhteistyötä kahden- tai monenvälisellä tasolla työllisyyteen, sosiaaliasioihin ja ihmisarvoiseen työhön liittyvillä osa-alueilla erityisesti kun otetaan huomioon globalisaatio ja väestömuutokset. Osapuolet pyrkivät edistämään yhteistyötä sekä tietojen ja kokemusten vaihtoa työllisyys- ja sosiaaliasioissa. Osapuolet vahvistavat lisäksi noudattavansa, edistävänsä ja soveltavansa kansainvälisesti tunnustettuja työelämän normeja, joihin ne ovat sitoutuneet, kuten normeja, joihin viitataan työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista vuonna 1998 annetussa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksessa ja sen seurantamekanismeissa.

13 ARTIKLA

Vuoropuhelu muilla yhteisen edun mukaisilla osa-alueilla

Osapuolet, jotka tunnustavat olevansa sitoutuneita syventämään ja laajentamaan pitkäaikaisia suhteitaan ja ottavat huomioon nykyisen yhteistyön, pyrkivät asianmukaisilla kahden- ja monenvälisillä foorumeilla edistämään asiantuntijoiden vuoropuhelua ja parhaiden käytänteiden vaihtoa yhteisen edun mukaisilla politiikan aloilla. Tämä koskee muun muassa seuraavia osa-alueita: maatalous, kalastus, kansainvälinen valtameri- ja meripolitiikka, maaseudun kehittäminen, kansainvälinen liikenne, työllisyys ja napa-alueisiin liittyvät kysymykset, mukaan lukien tiede ja teknologia. Tähän voi tarvittaessa sisältyä myös tietojen vaihto lainsäädäntö-, sääntely- ja hallintokäytänteistä sekä päätöksentekoprosesseista.

14 ARTIKLA

Kansalaisten hyvinvointi

1. Osapuolet katsovat, että niiden on tärkeää laajentaa ja syventää vuoropuheluaan ja yhteistyötään useilla, kansalaistensa ja laajemman maailmanlaajuisen yhteisön hyvinvointiin vaikuttavilla osa-alueilla, sekä edistävät ja helpottavat vuoropuhelua, kuulemistä ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavissa nykyisissä ja uusissa yhteistä etua koskevissa kysymyksissä.

2. Osapuolet tunnustavat kuluttajansuojan tärkeyden sekä edistävät tietojen ja parhaiden käytänteiden vaihtoa tällä osa-alueella.

3. Osapuolet edistävät keskinäistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa, joka liittyy maailmanlaajuisiin terveyskysymyksiin sekä kansainvälisiä kansanterveysuhkia koskeviin valmius- ja torjuntatoimiin.

15 ARTIKLA

Yhteistyö tietämyksen, tutkimuksen, innovoinnin ja viestintätekniiikan aloilla.

1. Koska uudella tietämyksellä on tärkeä merkitys pyrittäessä vastaamaan maailmanlaajuisiin haasteisiin, osapuolet pyrkivät myös vastaisuudessa edistämään yhteistyötä tieteen, teknologian, tutkimuksen ja innovoinnin aloilla.

2. Osapuolet katsovat, että tieto- ja viestintäteknikalla on nykyelämässä ja sosioekonomisessa kehityksessä keskeinen merkitys, ja ne pyrkivät tämän vuoksi tekemään alan kansallista, alueellista ja kansainvälistä politiikkaa koskevaa yhteistyötä ja vaihtamaan sitä koskevia näkemyksiä soveltuvin osin.

3. Osapuolet katsovat, että internetin turvallisuuden ja vakauden varmistaminen siten, että samalla noudatetaan täysimääräisesti perusoikeuksia ja -vapauksia, on maailmanlaajuinen haaste, ja ne pyrkivät tämän vuoksi tekemään kahden- ja monenvälistä yhteistyötä vuoropuhelun ja asiantuntemuksen vaihdon avulla.

4. Osapuolet katsovat, että avaruusjärjestelmien käytöllä on osapuolten sosioekonomisten, ympäristöön liittyvien ja kansainvälisten politiikkatavoitteiden saavuttamisen kannalta yhä tärkeämpi merkitys. Osapuolet edistävät myös vastaisuudessa yhteistyötään avaruusresurssien kehittämisessä ja käytössä kansalaisten, yritysten ja valtion organisaatioiden tueksi.

5. Osapuolet pyrkivät jatkamaan yhteistyötään tilastojen alalla keskittyen erityisesti hyvien käytänteiden ja toimintalinjojen aktiiviseen edistämiseen.

16 ARTIKLA

Kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden, koulutuksen ja nuorisoasioiden sekä henkilötason yhteysien edistäminen

1. Osapuolet ovat ylpeitä pitkäaikaisista kulttuuri-, kieli- ja perinnesiteistään, jotka ovat luoneet pohjaa niiden väliselle ymmärtämykselle. Transatlanttisia siteitä on hallinnon ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla, ja niillä on merkittävä vaikutus kaikkialla Kanadan ja Euroopan yhteiskunnissa. Osapuolet pyrkivät edistämään näitä siteitä ja etsimään uusia tapoja kehittää suhteitaan henkilötason yhteyksien avulla. Osapuolet pyrkivät hyödyntämään näkemystenvaihtoa, jota käydään nuoria sekä talous- ja yhteiskuntaelämän muita osapuolia yhteen kokoavissa valtiosta riippumattomissa järjestöissä ja pohdintaryhmissä, laajentaakseen ja syventääkseen suhteitaan ja rikastuttaakseen ideoiden vaihtoa yhteisten haasteiden ratkaisemiseksi.

2. Osapuolet ottavat huomioon vuosien kuluessa kehittyneet laajat akateemiset sekä koulutukseen, urheiluun, kulttuuriin, matkailuun ja nuorten liikkuvuuteen liittyvät suhteensa sekä suh-

tautuvat myönteisesti ja kannustavat näiden yhteyksien laajentamiseksi tehtävän yhteistyön jatkamiseen soveltuvin osin.

3. Osapuolet pyrkivät tukemaan kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta muun muassa edistämällä kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä vuonna 2005 tehtyyn Unescon yleissopimukseen sisältyviä periaatteita ja tavoitteita soveltuvin osin.

4. Osapuolet pyrkivät edistämään ja helpottamaan näkemystenvaihtoa, yhteistyötä ja vuoropuhelua kulttuurilaitostensa ja alan ammattilaisten välillä soveltuvin osin.

17 ARTIKLA

Katastrofivalmius ja palautuvuus sekä hätätilanteiden hallinta

Luonnonkatastrofien ja ihmisen aiheuttamien katastrofien vaikutusten minimoimiseksi sekä infrastruktuurin sietokyvyn ja yhteiskunnan selviytymiskyvyn parantamiseksi osapuolet vahvistavat yhteisen sitoumuksensa edistää katastrofien torjuntaan, katastrofeihin varautumiseen ja reagointiin sekä katastrofeista palautumiseen liittyviä toimenpiteitä, myös tekemällä tarvittaessa yhteistyötä kahdensivälisellä ja monensivälisellä tasolla.

V OSASTO

OIKEUS, VAPAUS JA TURVALLISUUS

18 ARTIKLA

Oikeudellinen yhteistyö

1. Rikosasioita koskevan oikeudellisen yhteistyön osalta osapuolet pyrkivät kehittämään keskinäiseen oikeusapuun ja luovuttamiseen liittyvää nykyistä yhteistyötään, joka perustuu asiaan kuuluviin kansainvälisiin sopimuksiin. Lisäksi osapuolet pyrkivät toimivaltuuksiensa ja -valtansa rajoissa lujittamaan nykyisiä mekanismeja ja harkitsemaan tarvittaessa uusien mekanismien kehittämistä helpottaakseen tämän alan kansainvälistä yhteistyötä. Tämä kattaa tarpeen mukaan liittymisen asiaa koskeviin kansainvälisiin välineisiin ja niiden täytäntöönpanon sekä läheisemmän yhteistyön Eurojustin kanssa.

2. Osapuolet kehittävät toimivaltuuksiensa rajoissa tarvittaessa siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä erityisesti siviilioikeudellista yhteistyötä koskevien monensivälisen yleissopimusten neuvottelemisen, ratifioinnin ja täytäntöönpanon osalta, mukaan luettuina kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimukset kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön ja kansainvälisten oikeudenkäyntien alalla sekä lastensuojelun alalla.

19 ARTIKLA

Laittomien huumausaineiden vastainen yhteistyö

1. Osapuolet tekevät toimivaltuuksiensa ja -valtansa rajoissa yhteistyötä varmistaakseen, että niiden huumausaineita koskeva lähestymistapa on tasapainoinen ja yhtenäistetty. Osapuolet pyrkivät tässä yhteydessä etenkin

- vahvistamaan laittomien huumausaineiden torjuntaan liittyviä rakenteita;
- vähentämään laittomien huumausaineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää;
- puuttumaan laittomien huumausaineiden käytön terveydellisiin ja yhteiskunnallisiin seurauksiin; ja
- tehostamaan mahdollisimman paljon rakenteita, joilla pyritään vähentämään huumausaineiden kemiallisten lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan valmistukseen.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi myös koordinoimalla teknisen avun ohjelmansa, kun tämä on mahdollista, ja kannustamalla maita, jotka eivät ole sitä vielä tehneet, ratifioimaan ja panemaan täytäntöön nykyiset huumausaineiden valvontaa koskevat kansainväliset sopimukset, joissa unioni tai sen jäsenvaltiot ja Kanada ovat osapuolina. Osapuolet ottavat toimiensa perustaksi huumausaineiden valvontaa koskevien asiaan kuuluvien kansainvälisten sopimusten mukaiset yleisesti hyväksytyt periaatteet ja noudattavat yleisiä tavoitteita, jotka on asetettu vuonna 2009 annetussa YK:n poliittisessa julistuksessa kansainvälisestä yhteistyöstä maailman huumeongelman vastaisen yhtenäisen ja tasapainoisen strategian määrittelemiseksi ja asiaa koskevassa toimintasuunnitelmassa.

20 ARTIKLA

Lainvalvontayhteistyö sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjunta

1. Osapuolet ovat sitoutuneet tekemään yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden, talousrikollisuuden, korruption, väärentämisen, salakuljetuksen ja laittoman liiketoiminnan torjumiseksi täyttämällä tähän liittyvät keskinäiset kansainväliset velvoitteensa myös siltä osin kuin on kyse tehokkaasta yhteistyöstä korruption avulla saatujen omaisuuserien tai varojen takaisinsäämiseksi.

2. Osapuolet vahvistavat olevansa sitoutuneita kehittämään lainvalvontayhteistyötä, myös jatkamalla Europolin kanssa tehtävää yhteistyötä.

3. Lisäksi osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla edistääkseen liittymistä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen ja sitä täydentäviin pöytäkirjoihin, joissa ne ovat molemmat osapuolina, ja kyseisen sopimuksen ja sitä täydentävien pöytäkirjojen täytäntöönpanoa.

4. Osapuolet pyrkivät myös tarvittaessa edistämään korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa, myös käyttämällä tehokasta arviointimekanismia, ja ne ottavat tässä yhteydessä huomioon avoimuuden ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen periaatteet.

21 ARTIKLA

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden on tarpeen tehdä yhteistyötä estääkseen rahoitusjärjestelmiensä käyttämisen kaikenlaisesta rikollisesta toiminnasta, huumausaineiden kauppa ja korruptio mukaan lukien, saatavaan tuottoon liittyvään rahanpesuun, ja torjuakseen terrorismin rahoittamista. Tämä yhteistyö kattaa myös rikoksella hankittujen omaisuuserien tai varojen takavarikoinnin osapuolten oikeudellisten kehysten ja lakien mukaisesti.

2. Osapuolet vaihtavat tarvittaessa asiaankuuluvia tietoja oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa sekä toteuttavat asianmukaisia toimenpiteitä torjuakseen rahanpesua ja terrorismin rahoitusta noudattaen tässä yhteydessä rahanpesunvastaisen toimintaryhmän suosituksia ja muiden alalla toimivien kansainvälisten elinten hyväksymiä normeja.

22 ARTIKLA

Tietoverkkorikollisuus

1. Osapuolet tunnustavat, että tietoverkkorikollisuus on maailmanlaajuinen ongelma, joka edellyttää maailmanlaajuisia ratkaisuja. Osapuolet tehostavat sen vuoksi yhteistyötään, jonka avulla ne pyrkivät oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa ehkäisemään ja torjumaan tietoverkkorikollisuutta vaihtamalla tietoja ja käytännön tietämystä. Osapuolet pyrkivät tarvittaessa tekemään yhteistyötä tarjotakseen apua ja tukea muille valtioille, jotta nämä voisivat laatia tehokkaita lakeja, politiikkoja ja käytänteitä tietoverkkorikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

2. Osapuolet vaihtavat oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa tarvittaessa tietoja muun muassa tietoverkkorikollisuustutkijoiden koulutuksen, tietoverkkorikollisuustutkinnan ja digitaalisen forensiikan aloilla.

23 ARTIKLA

Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat sekä rajaturvallisuus

1. Osapuolet vahvistavat olevansa sitoutuneita tekemään yhteistyötä ja vaihtamaan näkemyksiä lakiensa ja asetustensa puitteissa muuttoliikkeen (laillinen ja laitton muuttoliike, ihmis-kauppa ja muuttoliike ja kehitys mukaan luettuina) sekä turvapaikka-asioiden, kotoutumisen, viisumeiden ja rajaturvallisuuden aloilla.

2. Osapuolten yhteisenä tavoitteena on kaikkien kansalaistensa viisumivapaa matkustus unionin ja Kanadan välillä. Osapuolet tekevät yhteistyötä ja pyrkivät kaikin tavoin saavuttamaan mahdollisimman pian tilanteen, jossa kaikki niiden kansalaiset, joilla on voimassa oleva passi, voivat matkustaa viisumivapaasti toisen osapuolen alueelle.

3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä laittoman muuttoliikkeen estämiseksi ja valvomiseksi. Tätä varten:

HE 90/2017 vp

- a) Kanada ottaa takaisin kaikki jonkin jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa asianomaisen jäsenvaltion pyynnöstä ja, ellei erityisellä sopimuksella ole toisin määrätty, ilman muita muodollisuuksia;
- b) jokainen jäsenvaltio ottaa takaisin kaikki Kanadan alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa Kanadan pyynnöstä ja, ellei erityisellä sopimuksella ole toisin määrätty, ilman muita muodollisuuksia;
- c) jäsenvaltiot ja Kanada antavat kansalaisilleen asianmukaiset matkustusasiakirjat tätä tarkoitusta varten;
- d) osapuolet pyrkivät aloittamaan neuvottelut erityisestä sopimuksesta, jossa määrätään takaisinottoa koskevista velvollisuuksista, myös kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden osalta.

24 ARTIKLA

Konsuliviranomaisten antama suojelu

1. Kanada antaa unionin kansalaisille Kanadassa mahdollisuuden saada suojelua minkä tahansa jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta, jos jäsenvaltiolla, jonka kansalaisia he ovat, ei ole Kanadassa pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa.
2. Jäsenvaltiot antavat Kanadan kansalaisille minkä tahansa jäsenvaltion alueella mahdollisuuden saada suojelua minkä tahansa muun Kanadan nimeämän valtion diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta, jos Kanadalla ei ole kyseisessä jäsenvaltiossa pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa.
3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan tarkoituksena on poistaa sellaiset ilmoittamis- ja hyväksymisvaatimukset, joita olisi muutoin mahdollisesti sovellettava, jotta unionin tai Kanadan kansalaisia voisi edustaa muu kuin se valtio, jonka kansalaisia he ovat.
4. Osapuolet tarkastelevat vuosittain 1 ja 2 kohdan toimintaa hallinnon näkökulmasta.

25 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

1. Osapuolet tunnustavat, että on tarpeen suojata henkilötietoja, ja pyrkivät tekemään yhteistyötä edistääkseen korkeatasoisia kansainvälisiä normeja.
2. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää suojata perusoikeuksia ja -vapauksia, mukaan lukien henkilötietojen suojaan liittyvä oikeus yksityisyyteen. Tätä varten osapuolet sitoutuvat omien lakiansa ja asetustensa asettamissa puitteissa noudattamaan näistä oikeuksista antamiaan sitoumuksia, myös silloin, kun on kyse terrorismin ja muun vakavan kansainvälisen rikollisuuden, myös järjestäytyneen rikollisuuden, ehkäisemisestä ja torjumisesta.

3. Osapuolet jatkavat henkilötietojen suojaan liittyvää yhteistyötään sekä kahden- että monenvälisellä tasolla lakiansa ja asetustensa asettamissa puitteissa käymällä vuoropuhelua ja vaihtamalla asiantuntemusta tarpeen mukaan.

VI OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELU JA NEUVOTTELUMEKANISMIT

26 ARTIKLA

Poliittinen vuoropuhelu

Osapuolet pyrkivät lisäämään vuoropuheluaan ja toistensa kuulemista tehokkaalla ja käytännönläheisellä tavalla tukeakseen kehittyviä suhteitaan, kehittääkseen keskinäisiä yhteyksiään sekä edistääkseen yhteisiä etujaan ja arvojaan monenvälisten toimiensa avulla.

27 ARTIKLA

Neuvottelumekanismit

1. Osapuolet käyvät vuoropuhelua hyödyntämällä nykyistä yhteydenpitoa ja näkemystenvaihtoa sekä nykyisiä neuvotteluja, joihin kuuluvat muun muassa seuraavat:

- a) johtajien tasolla vuosittain tai yhdessä sovittuina ajankohtina pidettävät huippukokoukset, jotka järjestetään vuorotellen unionissa ja Kanadassa;
- b) ulkoministeritasolla järjestettävät kokoukset;
- c) ministeritason neuvottelut yhteistä etua koskevista politiikkakysymyksistä;
- d) korkeiden virkamiesten ja valmistelusta vastaavien virkamiesten neuvottelut yhteistä etua koskevista kysymyksistä tai tärkeitä sisäisiä tai kansainvälisiä kehityssuuntauksia koskeva tiedotus ja yhteistyö;
- e) valtuuskuntavaihtojen edistäminen Euroopan parlamentin ja Kanadan parlamentin välillä.

2. Ministeritason sekakomitea

- a) Perustetaan ministeritason sekakomitea.
- b) Ministeritason sekakomiteaan sovelletaan seuraavia määräyksiä:
 - i) se korvaa transatlanttisen vuoropuhelun;
 - ii) sen puheenjohtajina toimivat yhdessä Kanadan ulkoasiainministeri sekä unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja;
 - iii) se kokoontuu vuosittain tai yhteisesti sovittuina ajankohtina olosuhteiden vaatiessa;

- iv) se hyväksyy oman esityslistansa sekä omat sääntönsä ja menettelynsä;
- v) se tekee päätöksensä molempien osapuolten suostumuksella;
- vi) se saa suhteiden tilaa koskevan vuotuisen kertomuksen yhteistyösekkomitealta ja antaa yhteistyösekkomitean työhön liittyviä suosituksia, kuten suosituksia tulevaisuuden yhteistyöaloista ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoon mahdollisesti liittyvien erimielisyyksien ratkaisemisesta;
- vii) se muodostuu osapuolten edustajista.

3. Yhteistyösekkomitea

a) Osapuolet perustavat yhteistyösekkomitean.

b) Osapuolet varmistavat, että yhteistyösekkomitea:

- i) suosittelee painopistealoja osapuolten yhteistyötä varten;
- ii) seuraa osapuolten välisten strategisten suhteiden kehittymistä;
- iii) vaihtaa näkemyksiä ja tekee ehdotuksia yhteistä etua koskevista asioista;
- iv) antaa suosituksia tehokkuusetujen, paremman vaikuttavuuden ja synergiaetujen saavuttamiseksi osapuolten välillä;
- v) varmistaa tämän sopimuksen moitteettoman toiminnan;
- vi) antaa ministeritason sekakomitealle tämän artiklan 2 kohdan b alakohdan vi alakohdassa tarkoitetun suhteiden tilaa koskevan vuotuisen kertomuksen, jonka osapuolet julkaisevat;
- vii) käsittelee asianmukaisesti kaikki osapuolten tämän sopimuksen mukaisesti sen käsiteltäväksi siirtämät asiat;
- viii) perustaa alakomiteoita avustamaan sitä tehtävien hoitamisessa; nämä alakomiteat eivät kuitenkaan saisi olla päällekkäisiä osapuolten välisten muiden sopimusten mukaisesti perustettujen elinten kanssa;
- ix) arvioi tilanteita, joissa jompikumpi osapuoli katsoo, että päätöksentekoprosessit yhteistyöaloilla, joista ei ole tehty erityistä sopimusta, ovat vaikuttaneet tai voisivat vaikuttaa kielteisesti sen etuihin.

c) Osapuolet varmistavat seuraavaa: yhteistyösekkomitea kokoontuu kerran vuodessa vuoroitellen unionissa ja Kanadassa; yhteistyösekkomitean erityiskokouksia järjestetään, jos jompikumpi osapuoli sitä pyytää; yhteistyösekkomitean puheenjohtajina toimivat yksi Kanadaa edustava korkea virkamies ja yksi unionia edustava korkea virkamies; ja yhteistyösekkomitea päättää omasta työjärjestyksestään, myös tarkkailijoiden osallistumisesta.

d) Yhteistyösekokomitea muodostuu osapuolten edustajista siten, että osallistumisastetta määritettäessä kiinnitetään asianmukaisesti huomiota tehokkuuden ja taloudellisuuden edistämiseen.

e) Osapuolet sopivat, että yhteistyösekokomitea voi pyytää osapuolten nykyisten kahdenvälisten sopimusten nojalla perustettuja komiteoita ja vastaavia elimiä tiedottamaan sille toimistaan säännöllisesti osana osapuolten välisten suhteiden jatkuvaa kattavaa seurantaa.

28 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Tämän sopimuksen mukaisessa keskinäisen kunnioituksen ja yhteistyön hengessä osapuolet toteuttavat yleisiä tai erityisiä toimenpiteitä täyttääkseen tämän sopimuksen mukaiset velvoitteensa.

2. Jos esiin tulee tämän sopimuksen täytäntöönpanoon tai tulkintaan liittyviä kysymyksiä tai eroavuuksia, osapuolet tehostavat kuulemis- ja yhteistyöpyrkimyksiään voidakseen ratkaista tällaiset asiat nopeasti ja sovinnollisesti. Kysymykset tai eroavuudet siirretään kumman tahansa osapuolen pyynnöstä yhteistyösekokomitealle jatkokeskusteluja ja -tarkastelua varten. Osapuolet voivat myös yhdessä päättää siirtää tällaiset asiat yhteistyösekokomitean alaisuudessa toimivien erityisten alakomiteoiden käsiteltäviksi. Osapuolet varmistavat, että yhteistyösekokomitea tai nimitetty alakomitea kokoontuu kohtuullisen ajan kuluessa pyrkiäkseen ratkaisemaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoon tai tulkintaan liittyvät eroavuudet hyödyntämällä varhaisvaiheen viestintää, tosiseikkojen perusteellista analyysia, johon kuuluu tarvittaessa myös asiantuntija-apu ja tieteellinen näyttö, sekä tehokasta vuoropuhelua.

3. Osapuolet vahvistavat määrätietoisensa yhteisen sitoutumisensa ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja asensulkuun sekä katsovat, että 2 artiklan 1 kohdassa ja 3 artiklan 2 kohdassa määrättyjen velvoitteiden erityisen vakavaan ja huomattavaan rikkomiseen voidaan puuttua erityisen kiireellisenä tapauksena. Osapuolet katsovat, että 2 artiklan 1 kohdan rikkomista voidaan pitää "erityisen vakavana ja huomattavana" vain silloin, kun on kyse vakavuudeltaan ja luonteeltaan poikkeuksellisesta rikkomisesta, kuten vallankaappauksesta tai vakavista rikoksista, jotka uhkaavat kansainvälisen yhteisön rauhaa, turvallisuutta ja hyvinvointia.'

4. Jos kolmannessa maassa syntynyttä tilannetta voidaan pitää vakavuudeltaan ja luonteeltaan sellaisena, että se vastaa erityisen kiireellistä tapausta, osapuolet pyrkivät järjestämään pikaisesti neuvottelut jommankumman osapuolen pyynnöstä vaihtaakseen näkemyksiä tilanteesta ja harkitaksevat mahdollisia tilanteen johdosta toteutettavia toimia.

5. Siinä epätodennäköisessä ja odottamattomassa tapauksessa, että jommankumman osapuolen alueella ilmenee erityisen kiireellinen tapaus, kumpi tahansa osapuoli voi saattaa asian ministeritason sekakomitean käsiteltäväksi. Ministeritason sekakomitea voi pyytää yhteistyösekokomiteaa järjestämään kiireelliset neuvottelut 15 päivän kuluessa. Osapuolet toimittavat asiainkuuluvat tiedot ja todisteet, jotka tarvitaan tilanteen perusteelliseksi tutkimiseksi sekä sen nopeaksi ja tehokkaaksi ratkaisemiseksi. Jos yhteistyösekokomitea ei pysty ratkaisemaan tilannetta, se voi saattaa asian ministeritason sekakomiteaan kiireellistä käsittelyä varten.

6. a) Jos ministeritason sekakomitea ei erityisen kiireellisessä tapauksessa pysty ratkaisemaan tilannetta, kumpi tahansa osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen määräysten soveltamisen. Unionissa keskeyttämisspätös edellyttää yksimielistä päätöstä. Kanadassa keskeyttämisspätöksen tekee Kanadan hallitus Kanadan lakien ja asetusten mukaisesti. Osapuolen on välittömästi ilmoitettava toiselle osapuolelle kirjallisesti päätöksestään, ja se soveltaa päätöstä sen vähimmäisajan, joka tarvitaan, jotta asia voidaan ratkaista osapuolille hyväksyttävällä tavalla.

b) Osapuolet seuraavat jatkuvasti sen tilanteen kehitystä, joka on kyseisen päätöksen taustalla ja joka saattaa muodostaa perustan muille tämän sopimuksen muodostaman kehyksen ulkopuolella toteutettaville asianmukaisille toimenpiteille. Keskeyttämiseen tai muihin toimenpiteisiin turvautunut osapuoli peruuttaa ne heti, kun se on perusteltua.

7. Lisäksi osapuolet katsovat, että 3 kohdassa määritellyn mukainen erityisen vakava ja huomattava ihmisoikeuksien tai asetuslun rikkominen voi muodostaa perusteen myös EU:n ja Kanadan välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen purkamiselle kyseisen sopimuksen 30.9 artiklan mukaisesti.

8. Tämä sopimus ei vaikuta osapuolten välisten muiden sopimusten tulkintaan tai soveltamiseen eikä rajoita tällaisten sopimusten tulkintaa tai soveltamista. Etenkään tämän sopimuksen riitojenratkaisumääräykset eivät korvaa osapuolten välisiin muihin sopimuksiin sisältyviä riitojenratkaisumääräyksiä eivätkä vaikuta niihin millään tavoin.

VII OSASTO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

29 ARTIKLA

Turvallisuus ja tietojen luovuttaminen

1. Tätä sopimusta ei saa tulkita siten, että se rajoittaa virallisten asiakirjojen julkisuusperiaatetta koskevia unionin, jäsenvaltioiden tai Kanadan lakeja ja asetuksia.

2. Tätä sopimusta ei saa tulkita siten, että siinä vaaditaan osapuolta toimittamaan sellaisia tietoja, joiden luovuttamista kyseinen osapuoli pitää olennaisten turvallisuussetujensa vastaisena.

30 ARTIKLA

Voimaantulo ja irtisanominen

1. Osapuolet ilmoittavat toisilleen, kun ne ovat saaneet päätökseen tämän sopimuksen voimaantulon edellytyksenä olevat sisäiset menettelynsä. Tämä sopimus tulee voimaan viimeisen ilmoituksen antamispäivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, unioni ja Kanada soveltavat sisäisten menettelyjensä ja lainsäädäntönsä mukaisesti eräitä tämän sopimuksen osia väliaikaisesti tämän sopimuksen voimaantuloon asti tässä kohdassa määrätyn mukaisesti.

Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona unioni ja Kanada antavat toisilleen seuraavat ilmoitukset:

a) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva unionin ilmoitus, jossa määritetään sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat; ja

b) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva Kanadan ilmoitus, jossa se hyväksyy sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat.

3. Kumpi tahansa osapuoli voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksesta.

31 ARTIKLA

Muuttaminen

Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella. Muutos tulee voimaan sellaisen viimeisen ilmoituksen antamispäivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen, että muutoksen voimaantulon edellyttämät sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen.

32 ARTIKLA

Ilmoitukset

Osapuolet toimittavat kaikki 30 ja 31 artiklan mukaisesti tehdyt ilmoitukset Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle ja Kanadan ulkoasiain-, kauppaa- ja kehitysministeriölle tai niiden seuraajille.

33 ARTIKLA

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan sopimuksia, joihin Euroopan unioni perustuu, niissä määrätyin edellytyksin, sekä Kanadassa.

34 ARTIKLA

Osapuolten määrittely

Tässä sopimuksessa 'osapuolilla' tarkoitetaan Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niillä kulloinkin olevan toimivallan mukaisesti sekä Kanadaa.

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalilain, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

HE 90/2017 vp

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.